O v i d i u B A R O N

Complexul Naţional Muzeal "ASTRA" Sibiu
"ASTRA" National Museum Complex Sibiu

Ioan Caragiani, *Studii istorice asupra românilor din Peninsula Balcanică*

Ioan Caragiani, Historical studies concerning the Romanians from the Balkan Peninsulas

As we find out from the foregoing Note, the book represents a re-editing of a serial novel published at the end of the 19th century, starting with 1891, as a supplement to the Review for History, Archaeology and Philology. The book also maintains the graphic writing from the period of the first publishing of the text. Knowing very well the situation of the Romanians from various Balkan sites, the author conducts a multi stage study touching matters related to history, language and traditions.

Keywords: Caragiani, traditions, Romanians from the Balkan Region

Institution's address: Piaţa Mică, nr. 11, Sibiu, România,
tel: +40-269-218195, fax: +40-269-218060, email: *office@muzeulastra.ro*

Personal e-mail: *ovidiubaron@gmail.com*

După cum aflăm din Nota premergătoare, cartea reprezintă o reeditare a unui foileton publicat, la sfârşitul secolului al XIX-lea, începând din 1891, ca supliment la Revista pentru Istorie, Archeologie şi Filologie. Cartea păstrează inclusiv grafia din perioada primei apariţii a textului. Bun cunoscător al situaţiei românilor din diverse locaţii ale Peninsulei Balcanice, autorul realizează un studiu plurivalent, atingând probleme ce ţin atât de istorie, cât şi de limbă sau tradiţii. Punctul de plecare al acestui periplu îl constituie o acută problemă identitară a românilor, care, "deşteptându-se foarte târziu în conştiinţa lor naţională, s-au pomenit cu tot avutul lor istoric apropriat de alţii, şi trebue se şi-l recăştige iarăşi pas cu pas probând ce este al lor şi al părinţilor lor" (p. 1).

O probă esenţială în constituirea acestei identităţi naţionale dorite de români se doreşte a fi chiar această carte a lui Caragiani. Este vorba însă despre o identitate evident fragmentată şi extrem de greu de recuperat, dată fiind răspândirea comunităţilor româneşti şi lipsa lor de organizare. Autorul consideră comunităţile disparate de români drept "triburi", multe dintre ele ducând o existenţă nomadă: "Cei mai mulţi dintre Fârşeroţi au fost de totdauna şipână astăzi păstori nomazi fără sate sau comune stabile, ci vara îşi fac satele lor în munţi lângă stâne, iar iarna în câmpii, unde se scoboară ca să-şi ierneze turmele. Aceste sate provizorii clădite de lemn ei le numesc cătune sau călive"(p. 4).

Nomadismul este, aşadar, o probă a provizoratului în care trăiesc comunităţile româneşti, iar pericolul de pierdere a identităţii îi pândeşte la tot pasul. Existenţa nomadă face aproape imposibilă orice formă de organizare comună. Comunităţile nu au organizare insituţională, le lipseşte biserica şi şcoala, foarte puţini dintre ei ştiu să scrie şi să citească. Nomadismul este probat şi prin referinţe la alte scrieri istorice, cartea lui Caragiani fiind foarte bine documentată. Astfel, un fragment dintr-o scriere de Pouqueville, evidenţiază faptul că puţini dintre români duc o viaţă organizată, în oraşe, practicând diverse meşteşuguri. Unii dintre ei se izolează în munţi, iar cei mai mulţi duc o existenţă nomadă, continuând tradiţia păstorească a strămoşilor. Fragmentarea comunităţii româneşti duce adeseori la confuzii grave, românii fiind asociaţi altor neamuri. Confuziile sunt cu atât mai frecvente cu cât ei nu fac demersuri consecvente pentru afirmarea identităţii ca naţie. Analiza lui Caragiani

merge pe firul acestui fragmentarism, ajungând până la destinul unor familii, nuclee de românism care au tendinţa de a se evidenţia prin fapte deosebite. Aşa se întâmplă cu familia Buieştilor sau a Spăteştilor. Interese de moment duc, uneori, la alianţe temporare între micile comunităţi de români: ”Familiile prinţiare ale Spăteştilor şi ale Buieştilor de la 1400 trecură cu mare parte din triburile lor în Peloponez, unde-i găsim dupe 1400-1500 luptând împreună cu Veneţienii în contra Turcilor. Ei sunt în alianţă cu Românii dişi Maniaţi din promontoriul Tenaron al Laconiei şi cu Românii din Mesenia, Arcadia, Trifilia şi Taiget de lângă Sparta, şi de câte ori dunt învinşi de Turci ori se ceartă cu autorităţile Veneţiane, se retrag în provincia Mani şi împreună cu Românii de acolo se opun inimicilor lor” (p.17). Din păcate, acest tip de alianţă conjuncturală nu are întotdeauna efecte pe termen lung şi nu duce la constituirea unei societăţi organizate. În ceea ce priveşte triburile nomade, ele au totuşi un conducător care decide şi care pare să aibă putere absolută (Caragiani exemplifică printr-un astfel de ”şef de trib” numit Alexi Bardă).

Alianţele militare îi ajută pe români să reziste puterii turceşti, lăsând chiar impresia unei guvernări democratice (p. 107). Un tip special de organizare este reprezentat de comunităţile închise, care evită contopirea cu alte neamuri: ”Comuna Avela de pe Pind, comună neamestecată de seculi cu nici un alt neam, căci încuscrirea cu alte neamuri este oprită precum şi admiterea de alte neamuri de a se aşeza în ea.” (p. 38). Adevărată oază de românism pur, comuna oferă prilejul unui generos inventar de nume româneşti. Românii care vin din alte ţări sunt numiţi după acestea sau după denumirea unei regiuni. Numeroase comunităţi sunt organizate în sate izolate, în munţi, în zone extrem de greu accesibile şi, prin aceasta, mult mai uşor de apărat. Securitatea sporită este plătită însă cu o existenţă rudimentară şi cu resurse puţine. ”În adever sunt înspăimântătoare poziţiunile în munţi şi între stâncile prăpăstioase, în cari sunt aşezate oraşele Româneşti din Peninsula Balcanică, dar le-au asigurat independenţa în tot veacul de mijloc” (p. 114).

O organizare mai bună poate fi observată, însă, mai târziu, în Albania, aşa cum se întâmplă cu oraşul Moscopolea: ”Apoi în Albania deodată se fondează un oraş Românesc de ciobani, Moscopolea, cu 70 de mii de suflete (nu cu 53 cum spune Pouqueville) şi devine centrul culturei Orientului, în secolul trecut, cu o Academie şi cu tipografie, pe când cele lalte populaţiuni neromâne n’aveau unele nici şcoli.” (p. 115) Macedoromânii se evidenţiază prin serioasa lor preocupare pentru cultură, fiind capabili de mari sacrificii în acest scop. Caragiani nu caută să relateze doar faptele unor comunităţi de români recunoscute, ci şi să demonstreze romanitatea altora, cum se întâmplă cu cea a Şfachioţilor. Dovezile sunt legate atât de nume, cât şi de obiceiuri sau de cântece.

Deşi aduce o informaţie extrem de bogată, cartea lui Caragiani nu reuşeşte, din păcate, să ofere tabloul complet al românismului din Peninsula Balcanică. Materialul documentar este însă cât se poate de util, transmiţând mesajul dorit de autor, acela al importanţei unui demers identitar care să-i unească pe românii de pretutindeni.

s

Bibliography

1. Ioan Caragiani, *Studii istorice asupra românilor din Peninsula Balcanică / Historical studies on Romanians from the Balkan Pensinsula*, Fundaţia Scrisul Românesc, Craiova, 2008